

7. Gramlin M., Distance Learning in Transistio, The Impact of Technology: A New Zealand Perspective, EDEN Conference «The Open Classroom» Distance Learning and New Technologies in School Level Education and Training, Oslo 1995.
8. Kay A. C. A Personal computer for Children of All Ages [Електронний ресурс] / A. C. Kay // Xerox Palo Alto Research Center. — Режим доступу: <http://www.mprove.de/diplom/gui/Kay72a.pdf>. — Назва з екрана.
9. Kelly D. Lessons Learned from the MLearnConf 2011 Backchannel. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.learningsolutionsmag.com/authors/349/david-kelly>. — Назва з екрана.
10. MOBL21 : [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://Mobl21.com>. — Назва з екрана.
11. Safont L. V., Estudio Metodolygico y Tecnolygico para la adaptaciyn deuna Titulaciyn en formato e-learning al nuevo Espacio Europeo de Educaciyn Superior, 2005, [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.upf.edu/bolonya/obolonya/espanya/docs/progea.htm>. — Назва з екрана.
12. The Mobile Learning Network (MoLeNET): [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.molenet.org.uk. — Назва з екрана.
13. Traxler J. Current State of Mobile Learning //Mobile Learning: Transforming the Delivery of Education and Training. 2009. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.aupress.ca/index.php/books/120155>. — Назва з екрана.
14. Zhernovnykova O. Cloud Services in Educational Settings: A Must for Future Nursing Training / Oksana Zhernovnykova, Nataliya Yuhno. — Journal of Advocacy, Research and Education. — Ghana, 2016. — Vol. 7. — P. 169–174.

УДК 373.3.011.3:17.022.1–027.542:811.161.2(075.2) (477) «2003/2012»
НАЦІОНАЛЬНІ ЦІННОСТІ У ЗМІСТІ БУКВАРІВ ТА ЇХНЯ
РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ (ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ)

Новосельська Н. Т.

Львівський національний університет імені Івана Франка
Кафедра початкової та дошкільної освіти

Дослідження національних цінностей, виявлення своєрідних зв'язків між ними, визначення їх ролі і місця у вихованні та формуванні особистості учнів початкових класів набуває особливого науково-практичного значення в сучасних умовах. У статті визначено сутність національних цінностей, досліджено відповідність змісту букварів початку ХХІ століття компонентам національних цінностей. Схарактеризовано тексти, що сприяють формуванню особистості молодших школярів через систему національних цінностей та понять.

Ключові слова: національні цінності, національна свідомість, формування особистості, зміст букварів.

НАЦИОНАЛЬНЫЕ ЦЕННОСТИ В СОДЕРЖАНИИ БУКВАРЕЙ И ИХНЯЯ РОЛЬ В ФОРМИРОВАНИИ ЛИЧНОСТИ (НАЧАЛО XXI ВЕКА)

Новосельская Н. Т.

**Львовский национальный университет имени Ивана Франко
Кафедра начального и дошкольного образования**

Исследование национальных ценностей, выявление своеобразных связей между ними, определение их роли и места в воспитании и формировании личности учеников начальных классов приобретает особенное научно–практическое значение в современных условиях. В статье определено сущность национальных ценностей, исследовано соответствие содержания букварей начала XXI века компонентам национальных ценностей. Охарактеризовано тексты, которые способствуют формированию личности младших школьников посредством системы национальных ценностей и понятий.

Ключевые слова: национальные ценности, национальное сознание, формирование личности, содержание букварей.

NATIONAL VALUES IN THE CONTENT OF PRIMERS AND THEIR ROLE IN THE IDENTITY FORMATION (THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY)

Novoselska N. T.

Lviv University

Department of Primary and Preschool Education

Under modern conditions of the revival of the national education system, implementation of the National Education Development Doctrine of Ukraine in the XXI century, the problem of identity formation of a primary schoolchild on the basis of national values is particularly important. «National education is aimed at involving citizens in deep layers of the national culture and spiritual formation of children and youth's national worldview, ideas and opinion based on the values of national and world culture». The urgency of the problems is caused by the impaired need to address strategic challenges that are facing the national education system under the new economic, social and cultural conditions of its integration into European and world educational space. In the contemporary Ukrainian national education, the way to success runs through the major national values: the Ukrainian idea, the state independence of Ukraine, self–sacrifice in the struggle for freedom of the nation, patriotism and willingness to defend the homeland, the unity of generations on the basis of faith in the national idea, a sense of national dignity and historical memory, civil national patriotic activity, respect for state and national symbols: the national anthem, emblem and flag, the constitution of Ukraine; love for one's own culture, language, national holidays and traditions, focus of their efforts on the development of the Ukrainian state, the desire to build a just polity, countering anti– Ukrainian ideology and willingness to side with the peoples who are fighting for national freedom, promote the development of the spiritual life of the Ukrainian people. With the start of learning

at school, a primer is the most important book in the grader's life, since a pupil receives the first idea of the native land, country, culture, traditions, language and customs of their people from this tutorial. Formation of an identity of a primary school child includes not only the development of their intellectual and creative abilities but also mastering of the system of universal and national values and concepts, in particular. Involvement in national sources of spirituality, formation of patriotic qualities, and focus on national–spiritual values are the basis of education.

Key words: *national values, national consciousness, identity formation, content of an ABC–book.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах відродження національної системи освіти, реалізації Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті особливого значення набуває проблема формування особистості молодшого школяра на засадах національних цінностей. «Національне виховання спрямовується на залучення громадян до глибинних пластів національної культури і духовності, формування у дітей та молоді національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної та світової культури» [6, с. 4]. Протягом попередніх десятиліть науковцями, педагогами зроблено значний крок щодо пошуку й активізації нових підходів до формування освітнього простору в державі, створення національної системи виховання та навчання. Актуальність порушеної проблеми зумовлена необхідністю вирішення стратегічних завдань, що стоять перед національною системою освіти в нових економічних та соціокультурних умовах, інтеграцією її у європейський і світовий освітній простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вивчення ціннісної проблематики зробили вітчизняні і зарубіжні науковці. Питаннями дослідження цінностей як філософської категорії займаються співробітники Інституту філософії та соціології НАН України, зокрема Л. Бевзенко, О. Злобіна, А. Колодний, Н. Костенко, Л. Скокова, Н. Соболева та інші. Сутність та проблеми походження цінностей, їх класифікацію та систематизацію досліджують В. Андрущенко, І. Бичко, Н. Бондаренко, В. Василенко, М. Каган, І. Надольний, В. Тугаринов, В. Шинкарук та інші. М. Чепіль та О. Вишневський розкривають теоретико-методологічні аспекти національних цінностей та національного виховання. О. Корнієнко досліджує особливості формування національних цінностей особистості, а І. Лебідь – національні цінності у виховному процесі загальноосвітньої школи. Однак недослідженою залишається проблема щодо визначення компонентів національних цінностей у змісті букварів та їхньої ролі у формуванні особистості молодшого школяра.

Формулювання цілей статті. Визначити роль національних цінностей у формуванні особистості учнів початкової школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. «Національне виховання має здійснюватися на всіх етапах навчання дітей та молоді, забезпечувати

всебічний розвиток, гармонійність і цілісність особистості, розвиток її здібностей та обдарувань, збагачення на цій основі інтелектуального потенціалу народу, його духовності й культури, виховання громадянина, здатного до самостійного мислення, суспільного вибору і діяльності, спрямованої на процвітання України» [6, с. 4].

З початком шкільного навчання найголовнішою книгою в житті першокласника стає буквар, оскільки саме з цього підручника учень отримує перші уявлення про рідний край, державу, культуру, традиції, мову та звичаї свого народу. А вчитель початкових класів повинен стати таким провідником у світ Істини, Добра, Краси і Любові, щоб на кращих літературних зразках зуміти виховати справжнього громадянина–патріота своєї держави.

Буквар авторів Д. Луцика, М. Проць та А. Савшак (2003) містить чимало творів національно–патріотичного спрямування. Це насамперед тексти, що розвивають почуття гордості за українську державу: «Український школяр» [5, с. 126], «Вийшли люди перед храм Софії» [5, с. 141], «Що я люблю» [5, с. 133]. «Україна вільна вже держава!» – хтось сказав – і всі почули люди, з Києва – аж ген поза Карпати: Україна є, була і буде! Вже її нікому не зламати!» [5, с. 141] – ці слова вірша утверджують відчуття відповідальності за долю країни, свого народу, своєї держави.

Шанобливе ставлення до національних звичаїв та обрядів розкрито в текстах: «Обжинки» [5, с. 112], «Щедрий вечір» [5, с. 132]. Цікавою є розповідь про національний одяг українців в оповіданні «Бабусин скарб» [5, с. 153]. Формування національної, культурної, мовної єдності, почуття поваги та прихильності до тих місць, де людина народилася і виросла простежується в текстах «Україна» [5, с. 116] та «Джерело» [5, с. 149].

Красу української мови змальовано у вірші «Рідна мова в рідній школі» [5, с. 159], в оповіданні «Христинка» [5, с. 117] – красу української дівчинки, а красу рідного краю у віршах: «Я побігла вранці боса» [5, с. 124], «Ясенець» [5, с. 144], «На городі» [5, с. 93], «Дощик» [5, с. 130], «Мухомор» [5, с. 104], «Жасмин» [5, с. 110]. Чимало текстів містять відомості про ремесла та господарську діяльність української родини, турботу про батьків та близьких («Бджільництво» [5, с. 148], «Працьовита сім'я» [5, с. 156], «Яблуко» [5, с. 109]), а також музичні вподобання українців («На концерті» [5, с. 125], «Який музика цвіркун!» [5, с. 137]).

Окрім цього у букварі вміщені жартівливі оповідання та вірші: «Звірята на конику» [5, с. 153], «Польові дзвіночки» [5, с. 146], «Муха цілий день дзижчала» [5, с. 145], «Їжачок давно не їв» [5, с. 114], «Звірята на конику» [5, с. 142] та тексти про охорону навколишнього середовища, птахів та тварин «Юні природолюби» [5, с. 129], «Дві сестри» [5, с. 120]. Цікавими для розвитку творчості дітей є завдання на зразок: закінчіть казочку чи оповідання: «Хоробрий зайчик» [5, с. 105], «Веселуни» [5, с. 128], «Дзига» [5, с. 152]. Слід зазначити, що автори–упорядники букваря вмістили значну кількість загадок, прислів'їв, приказок, потішок, лічилок та скоромовок.

Особливо слід відмітити багатство ілюстративного матеріалу: предметні малюнки, сюжетні зображення історичних подій, сцени з життя та побуту українців, пейзажі різних пір року тощо.

В основу букваря М. Вашуленка та Н. Скрипченко (2007) покладено буквар Н. Скрипченко та М. Вашуленка (1995). Проте автори дещо змінили та доповнили його творами національно-патріотичного спрямування, що розвивають почуття поваги до українських народних звичаїв («На Івана Купала» [1, с. 51]), дбайливе ставлення до природи, батьків та родини («Весела зима» [1, с. 71], «Миколин сокіл» [1, с. 47], «Великі друзі» [1, с. 77], «Казковий світ» [1, с. 91], «Мамині іменини» [1, с. 63]).

Окрім творів «Тече вода із-за гаю» [1, с. 135] Тараса Шевченка, віршів «Вишеньки» [1, с. 139], «Он ярочки зелененькі» [1, с. 138], «Пісенька весняної води» [1, с. 114] Лесі Українки, представлені твори «Про двох цапків» [1, с. 140] Михайла Коцюбинського, «Барвисте коромисло» [1, с. 119] Василя Сухомлинського, вірш «Джміль» [1, с. 130] Ліни Костенко та «Можна все на світі» [1, с. 122] Василя Симоненка. Невідомо чому не ввійшов текст «Козаки-запорожці», який формує у школярів почуття гордості за свою історію та свій народ.

Буквар А. Каніщенко (2007) містить в основному авторські вірші з словами омонімами, співзвучними словами та віршами-загадками чи скоромовками. Тексти, що розвивають почуття патріотизму, подані вкінці букваря: «Батьківщина» [4, с. 133] Анатолія Костецького, «Сонячний дім» [4, с. 148] Андрія Німенка, «Люби свій край» [4, с. 158] Марії Прокопець.

Здебільшого у підручнику представлені вірші про тварин: «Гра весела у гусей» [4, с. 89] Галини Римар, «У саду джмелі літають» [4, с. 142] Олексія Катрича, «Щиглик» [4, с. 131] Івана Гуцака, «Два котики» [4, с. 68] Володимира Лучука, «Лелека» [4, с. 43] Ганни Храпач, «Сидять синички під вікном» [4, с. 47] Анни Горкун, «Коник-горбоконики» [4, с. 51] Катерини Пустоварової, «Гедзь літає в чистім полі» [4, с. 88] Ганни Чубач, «Переполох» [4, с. 144] Кості Дяченка, «Їде зайчик у трамваї» [4, с. 116] Ігоря Січовика.

Почуттям любові до рідного краю пронизані оповідання «Київ» [4, с. 114], «Яблунька» [4, с. 103], «Веселка» [4, с. 95], «Льон» [4, с. 75], «По гриби» [4, с. 83], «Гава-газда» [4, с. 86], «Садівник» [4, с. 67], «Відпочинок» [4, с. 90], «Снігопад» [4, с. 101], «Чудовий лан» [4, с. 97], «Дядько Грім» [4, с. 84], а також оповідання «Ліс і струмок» [4, с. 154] Костянтина Ушинського.

Особливість букваря К. Прищепи та В. Колесниченко (2010) полягає в інтегрованості читання з українською мовою та значною добіркою віршів, написаних українськими поетами й уміщених у рубрику «Для тих, хто вмє читати». Акцент на почутті любові до рідної мови прослідковується в агатьох творах. «Учися, мій друже, відмінником будь, люби і поля і діброви!

І де б ти не був, де б не жив – не забудь своєї української мови!» [7, с. 3] – такими словами Володимира Сосюри розпочинається буквар. «Солов'їну, барвінкову, колосисту – на віки! – українську рідну мову в дар дали мені батьки» [7, с. 15] (Володимир Лучук), «На оте вікно ранкове, що

голівки ваші гріє, схожа наша рідна мова – цілий світ вона відкриє» [7, с. 47] (Віктор Терен) – такими є наступні сторінки букваря.

Формування поваги до історії України, її національних пам'яток яскраво прослідковується у творах «Батьківщина» («Україна – це чудові, гостинні, працьовиті люди. Я пишаюся своєю Батьківщиною» [7, с. 124]) та «Київ» («Усе це історія України, наша пам'ять, наша гордість» [7, с. 126]). Відповідальність за долю своєї України, свого народу, вияв гордості за свій край втілені у наступних рядках: «Бережімо Україну – нашу матінку єдину. Бо у нас одна-єдина Батьківщина – Україна» [7, с. 63] (Ліна Біленька), «Пам'ятай, не забувай батьківську стежину. Прикрашай, шануй свій край, дім свій – Батьківщину!» [7, с. 83] (Варвара Гринько), «Ну і гарна ж ця земля: ось дерева, он поля!» [7, с. 103] (Оксана Сенатович), «Хвилюють, маюють, квітують поля.. – Добридень тобі, Україно моя!» [7, с. 125] (Павло Тичина).

Представлені в букварі й українські народні обрядові пісні та твори, що розкривають народні традиції та обряди: «Щедрівка» [7, с. 146], «Гаївка» [7, с. 147], «Купальська пісня» [7, с. 149], «Писанка» [7, с. 148] Дмитра Чередниченка.

Шанобливе ставлення до мами, сім'ї, родини втілене у творах «Неня» [7, с. 34] Андрія М'ястківського, «Люблю я маму й тата» [7, с. 93] Олексія Катрича, «Іванкова сім'я» [7, с. 152],

«Наша сім'я» [7, с. 153]. В оповіданні «Сини» [7, с. 162] мама говорить: «Сини мої янголята! Сини мої ластів'ята! Ростіть здоровими і щасливими, добрими і порядними», а батько додавав: «Та завжди бережіть честь свого прізвища! До життя придивляйтеся, розуму навчайтеся, щодня до людей вітайтеся; старших поважайте, менших не ображайте, обіцянки виконуйте, борги віддавайте та за добрі поради й діла дякувати не забувайте». «Минули роки. Виросли сини. Завжди пам'ятали вони батьківську науку» і виросли порядними людьми. Нікого не залишать байдужими рядки «Дай бабусю, поцілую сивину твого волосся, теплим диханням зігрію снігом вибілені коси» [7, с. 129] Анатолія Костецького та «Мати, матінка, матуся! Мама, мамочка, мамуся! – називаю тебе я, рідна ненечко моя» [7, с. 35] Варвари Гринько. Формування відчуття гордості за свій народ та за себе, як його невід'ємної частини цікаво подано у темі «Родовід» [7, с. 154], де запропоновано дізнатися про своїх предків і скласти власний родовід на основі поданої схеми.

Українська народна казка «Без труда нема плода» [7, с. 26], вірші «Криниця» [7, с. 111] Степана Жупанина, «На городі» [7, с. 113] Інни Кульської виховують любов до праці, а підтверджує їх прислів'я: «Хочеш їсти калачі – не сиди на печі» [7, с. 27]. Чимало творів знайомлять дітей з особливостями певних професій, що дає можливість у майбутньому обрати спеціальність «до душі». Доступними і цікавими для сприймання учнями початкових класів є дотепні вірші про тварин «Лисичка» [7, с. 10] Олени Журливої, «Танок сорок» [7, с. 39], Володимира Лучука, «Ішов індик з індичкою» [7, с. 41] Варвари Гринько, «Он півники–розбійники» [7, с. 45] Віктора Терена, «Два котики, два котики» [7, с. 45] Тетяни Майданович,

«Кошеня» [7, с. 57] Платона Воронька, «Зайчик та капуста» [7, с. 67] Інни Кульської, «Лисички» [7, с. 115] Тамари Іщенко, «Телефон» [7, с. 132] Івана Боднарчука, «Плакала киця на кухні» [7, с. 164] Івана Франка.

Значну частину букваря посідають поезії, що належать до пейзажної лірики. Вони змальовують чарівну красу української природи, що, у свою чергу, сприяє вихованню в дітей благородних рис характеру, любові до рідного краю – «Осінь» [7, с. 21], «Ми садили ліс у полі» [7, с. 49] Михайла Стельмаха, «Синій льон» [7, с. 88], «Завесніло» [7, с. 145] Анатолія Камінчука, «Синє небо, синє море» [7, с. 94] Олексія Катрича, «Дзвоники» [7, с. 115] Петра Короля. Окремо слід відзначити вірші, написані відомими українськими поетами – «Тополя» [7, с. 159] Тараса Шевченка, «Гріє сонечко!» [7, с. 165] Івана Франка, «Враз на сонце, мов примара» [7, с. 166] Наталі Забілої та вірші про кожен місяць року Миколи Сингаївського [7, с. 136–142]. Наприкінці автори–упорядники вводять словничок термінів, що сприяє збагаченню лексичного запасу молодших школярів [7, с. 170–171].

У букварі авторів М. Вашуленка та О. Вашуленко (2012) спостерігається значне повторення текстів та віршів попередніх видань букварів упорядників М. Вашуленка та Н. Скрипченко, іноді з деякими змінами та доповненнями: «На Івана Купала» [2, с. 57], «На полонині» [2, с. 90], «Село Веселе» [2, с. 67], «Наша Батьківщина» [2, с. 129], «Весела зима» [2, с. 73], «Карпати» [2, с. 91], «Парк на пустирі» [2, с. 70], «Казковий світ» [2, с. 93], «Великі друзі» [2, с. 97], «Сливи» [2, с. 59], «Білки» [2, с. 81], «Пасіка» [2, с. 94], «Миколин сокіл» [2, с. 49], «Циркова залізниця» [2, с. 113], «Поспішай, синичко» [2, с. 110], «Кожушок» (Платон Воронько) [2, с. 111], а також народні («Зайчику, зайчику») [2, с. 95] та колискові пісеньки («Ходить сон коло вікон») [2, с. 97].

Проте слід відмітити введення нових текстів, які сприяють формуванню поваги до своєї держави («Батьківщина» [2, с. 5] Ганни Чубач, «Міста України» [2, с. 119], «Київське метро» [2, с. 127], «Ялта» [2, с. 102]), відповідальності за долю країни, свого народу («Гроші України» [2, с. 118], Державний гімн України [2, с. 3]). Гордість за соціальні та культурні досягнення своєї країни виражена в оповіданні «Мрія збулася» [2, с. 150], а вияв громадянських почуттів і збереження вірності Батьківщині чітко прослідковується у рядках «Можна все на світі вибирати, сину, вибрати не можна тільки Батьківщину» [2, с. 128] (Василь Симоненко).

Формують відчуття прихильності до тих місць, де людина народилася і виросла такі твори: «Хороші звичаї» [2, с. 149], «В зелені діброва» [2, с. 57], «Казкові хмаринки» [2, с. 98], «Ранок коло ріки» [2, с. 55], «Ранок на озері» [2, с. 74], «У лісі» [2, с. 47], «Льон» [2, с. 76], «Дарунки лісу» [2, с. 77], «Восени на городі» [2, с. 87], а також авторські вірші «Хто кого злякався?» [2, с. 101], «На зеленому лужку» [2, с. 105], «Джміль» [2, с. 138] Наталі Забілої та «Журиться журавлик дуже» [2, с. 105] Лесі Вознюк, «Дзвіночки» [2, с. 136] Анатолія Загрудного, «В п'ятницю, у надвечір'я» [2, с. 140] Надії Красоткіної.

Дбайливе ставлення до природи і всього живого формують оповідання «Бджілка» [2, с. 139] Валентини Дуб, «Лісовий майстер» [2, с. 137]. У тексті «Барвисте коромисло» [2, с. 125] (за Василем Сухомлинським) образно змальована природа, яка набуває людських рис. Цим викликає особливе замилювання. Почуття турботи про маму та рідних розвивають вірші «Руки» [2, с. 123] Ігоря Січовика, «Я матусю дожидаю» [2, с. 121] Олександра Пархоменка, текст «Мама і сини» [2, с. 46], почуття любові до праці: «Уставати рано треба» [2, с. 115] Володимира Лучука, «Що для чого треба?» [2, с. 130] Галини Малик, оповідання «Про що шепотіли берізки» [2, с. 131] Ірини Прокопенко, «Гурток «Умілі руки» [2, с. 86], казка «Родичі» [2, с. 114].

Буквар авторів–упорядників М. Захарійчук та В. Науменко (2012) містить здебільшого тексти–перекази, що розкривають взаємовідносини між людьми або казковими персонажами. Твори «Як Івасик братика колисав» [3, с. 10], (за Анатолієм Конельським), «Я не кину слів на вітер» [3, с. 15] Лесі Мовчун, «Вечеря» [3, с. 14] (за Іваном Андрусяком), «Білий коник» [3, с. 53] (за Зіркою Мензатюк), «Бабуся захворіла» [3, с. 83] (за Олександром Єфімовим), «У домі, під сонцем» [3, с. 61] (за Світланою Кузьменко) «Сонячне яблуко» [3, с. 146] Вадима Крищенка, «Маленька господиня» [3, с. 107] Олени Журливої розвивають почуття турботи про своїх рідних.

Уміння налагоджувати товариські відносини, розуміння взаємодопомоги формується змістом творів «Не дивися так на мене, їжачку...» [3, с. 18] (за Сергієм Козловим), «Їжача хата» [3, с. 140] Олега Січкаря, «Ланцюжок добра» [3, с. 73] (за Людмилою Ульяницькою), «Їжачок і світлячок» [3, с. 141] (за Василем Сухомлинським). Вірш «На подвір'ї в садочку» [3, с. 79] (за Наталею Забілою), тексти «На пасіці взимку» [3, с. 85] (за Надією Тарасенко), «Ластівка» [3, с. 91] (за Олександром Копиленком) розвивають дбайливе ставлення до природи і всього живого.

Текст «Свято» [3, с. 121] (за Андрієм М'ястківським) формує почуття поваги до українських народних звичаїв і традицій. Твори «Прийшла осінь» [3, с. 65] (за Надією Тарасенко), «Запахущий і розлогий» [3, с. 150] Тетяни Петровської, «Через річку по місточку» [3, с. 162] Лесі Вознюк, «Я люблю у лузі квіти» [3, с. 168] Ганни Чубач змальовують красу української природи, сприяють формуванню любові до рідного краю.

Утвердження у свідомості молодших школярів почуття гордості за свою Батьківщину формується змістом віршів «Рідний край» [3, с. 37] Наталії Зарічної, «Вишивала мама синіми нитками» [3, с. 117] Лесі Вознюк, «Рідна мова» [3, с. 3], «А живу я в Україні» [3, с. 142] Ганни Чубач, «Я – українка!» [3, с. 143] Олесі Василенко. «Я – Українка! Горджуся й радію, що рідною мовою я володію. Я українка! Живу в Україні, на вільній, єдиній моїй Батьківщині» [3, с. 143] – ці рядки з вірша Олесі Василенко говорять самі за себе. Хочеться, щоб кожен громадянин України міг і хотів з гордістю та натхненням сказати такі слова.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Формування особистості молодшого школяра передбачає не тільки розвиток його розумових і творчих здібностей, але й

засвоєння системи загальнолюдських, а головне – національних цінностей та понять. Залучення до національних джерел духовності, формування патріотичних якостей, орієнтація на національно–духовні цінності становлять основу виховання першокласників. Подальшої уваги потребує дослідження ролі морально–етичних цінностей у формуванні особистості учнів початкових класів.

Список використаних джерел

1. Вашуленко М. С. Буквар. Підруч. для 1 кл. / М. С. Вашуленко, Н. Ф. Скрипченко. – К. : Освіта, 2007. – 143 с.
2. Вашуленко М. С. Буквар : підруч. для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл./ М. С. Вашуленко, О. В. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 152 с.
3. Захарійчук М. Д. Буквар : підруч. для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл./ М. Д. Захарійчук, О. В. Науменко. – К. : Грамота, 2012. – 176 с.
4. Каніщенко А. П. Буквар : підруч. для 1 кл. / А. П. Каніщенко. – К. : Промінь, 2007. – 160 с.
5. Луцик Д. В. Буквар : підручн. з навчання грамоти для 1 кл. середн. загальноосвітн. шк. / Д. В. Луцик, М. М. Проць, А. С. Савшак. – Львів : Світ, 2003. – 160 с.
6. Національна доктрина розвитку освіти : затверджена Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347/2002 // Освіта України, 2002. – 23 квітня (№ 33). – С. 4– 6.
7. Прищепка К. С. Буквар / К. С. Прищепка, В. І. Колесниченко. – К. : Генеза, 2010. – 175 с.

УДК 378.937+37.035.6

НАЦІОНАЛЬНО–ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ У ПЕРІОД ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Г. Ф. Пономарьова

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно–педагогічна академія» Харківської обласної ради

У статті визначено основні напрями виховання майбутніх педагогів. Обґрунтовано одну із ключових домінант виховання, якою ми вважаємо формування національної самосвідомості як інтегрованої якості особистості. У контексті характеристики сучасного студентства називаються його особливості та умови ефективності виховного процесу у вищому навчальному закладі. На підставі аналізу якості сучасного виховання вказано на критерії його оцінювання. Результатом глибокого аналізу педагогічної теорії і досвіду національно–патріотичного виховання молоді стали запропоновані форми, методи, засоби та визначені підходи до побудови структурно–функціональної моделі варіативної системи виховної роботи у вищих педагогічних навчальних закладах, проектування якої є